

Watervogeltelling in januari 1986

Waterfowl census in January 1986

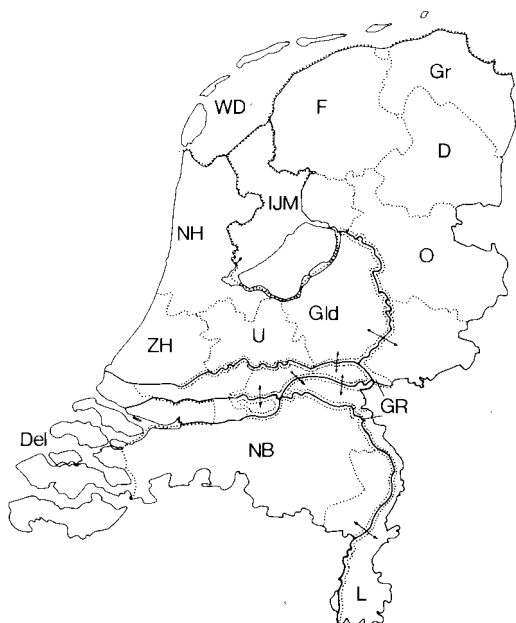
L. M. J. VAN DEN BERGH

De internationale midwintertelling werd in 1986 in ons land uitgevoerd in de periode 3-21 januari. De meeste gegevens werden verzameld in het voorkeursweekend van 11-12 januari (voor indeling teldistricten zie figuur 1). Tijdens de telperiode was het overwegend rustig en helder winterweer, met vooral tussen 3 en 10 januari op veel plaatsen lichte tot matige vorst. Nadien schommelden de temperaturen rond het vriespunt. Doordat er weinig neerslag was, waren de omstandigheden voor de tellers veel aangenamer dan in januari 1985. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het feit dat er in 1986 maar liefst 114 gebieden meer werden geteld dan in januari 1985. Bij de interpretatie van de cijfers moet hiermee rekening worden gehouden.

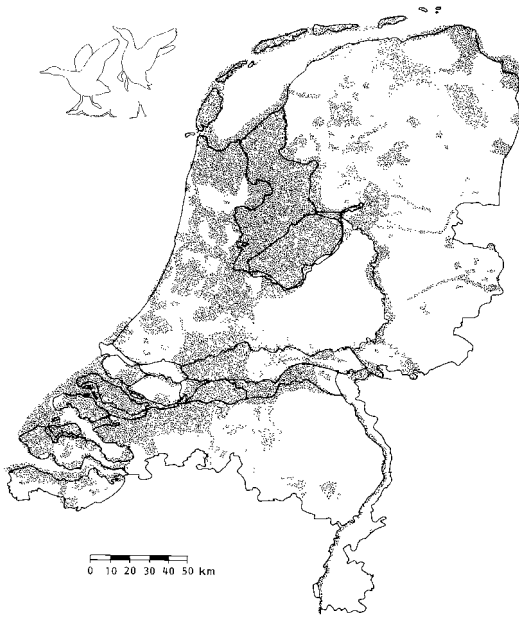
Telresultaten

In januari 1986 werden in 574 gebieden in Nederland in totaal bijna 1 325 000 watervogels geteld (tabel 1). Dit aantal ligt ver boven het cijfer van

1985, toen er door de strenge koude in veel streken van ons land nauwelijks watervogels aanwezig waren, maar wijkt niet essentieel af van de waarden die in de jaren 1980-84 werden gevonden (tabel 2). De watervogels waren in 1986 redelijk gelijkmatig over ons land verspreid. Grote concentraties werden vooral in het Deltagebied, het IJsselmeergebied, langs de Grote Rivieren, in het Waddengebied en in de provincie Noord-Holland aangetroffen. De talrijkste soort in Nederland was de Wilde Eend (348 000), waarvan de belangrijkste concentraties in de Deltawateren (77 000), in het Waddengebied (46 000), in de provincie Noord-Holland (38 000) en langs de Grote Rivieren (36 000) verbleven. Ook in de provincie Drenthe werden opvallend veel Wilde Eenden (12 000) gezien. De tweede plaats werd bij deze telling ingenomen door de Smient, waarvan er 276 000 werden geteld. Deze vogels waren vooral aanwezig in het Deltagebied (98 000), terwijl de aantallen in het IJsselmeergebied (37 000), Noord-Holland (36 000), het Wad-

Figuur 1. Teldistricten in Nederland. *Counting districts in the Netherlands.*

Figuur 2. Overzicht van de getelde gebieden in januari 1986. *Areas counted in January 1986.*

Tabel 2. Aantallen getelde watervogels tijdens de midwintertellingen 1980-86 (tussen haakjes aantal telgebieden). *Numbers of waterfowl counted during midwinter censuses (within parentheses numbers of areas counted).*

Jaar Year	Aantal vogels Number of birds
1980	1443000 (480)
1981	1421000 (524)
1982	1309000 (470)
1983	1818000 (570)
1984	1478000 (593)
1985	783000 (460)
1986	1325000 (574)

dengebied (35 000) en Zuid-Holland (34 000) elkaar weinig ontliepen. Van de zwemeenden kwamen verder alleen Wintertaling en Pijlstaart in belangrijke aantallen voor. Beide soorten hielden zich vooral op in de Deltawateren, terwijl er van de Wintertaling ook in Noord-Brabant, langs de Grote Rivieren en in Noord-Holland plaatselijk flinke groepen werden gezien. Voor de Pijlstaart

was naast het Deltagebied alleen het Waddengebied van betekenis.

Duikenden en zaagbekken waren vooral geconcentreerd in het IJsselmeergebied, waarbij de grote aantallen Kuifeenden (122 000), Grote Zaagbekken (34 000) en Middelste Zaagbekken (10 000) opvielen. De Middelste Zaagbek was bij deze telling in veel groter aantal aanwezig dan bij alle voorgaande tellingen sinds 1978. Alleen in 1977 werd het zeer grote aantal van 20 000 geteld. Het Nonnetje was in 1986 in Nederland eveneens opvallend talrijk. Er werden ten minste 14 000 van deze vogels geteld, waarvan er zich 13 000 in het IJsselmeergebied ophielden. Een andere soort waarvan meestal het grootste aantal in het IJsselmeer wordt aangetroffen, is de Brilduiker. In 1986 werden deze eenden echter vooral gezien in de Deltawateren, mogelijk een gevolg van de vorstperiode in de eerste decade van januari. Zoals gebruikelijk waren Bergeenden vooral talrijk in het Waddengebied, maar ook in de Deltawateren verbleven veel van deze vogels. De meeste zwanen werden geteld in het

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1986. *Numbers of waterfowl counted in January 1986.*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	Wd	Ijm	Gri	Del	Totaal
Aantal gebieden	Number of areas	25	37	14	37	32	47	81	54	49	4	30	24	35	125	574
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	5	26	13	47	33	123	2	37	0	82	150	58	624	1205
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	9	9	0	7	23	177	523	131	97	0	65	2469	731	13960	18201
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	155	80	83	155	285	650	1277	1024	212	0	99	294	920	1976	7210
Kleine Zwaan	<i>C. columbianus</i>	8	6	6	42	338	321	370	603	701	0	117	559	958	2872	6903
Wilde Zwaan	<i>C. cygnus</i>	9	96	11	3	28	32	281	36	79	9	16	570	168	80	1418
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	50	0	0	0	2	9	80	13	160	0	30897	230	48	10016	41505
Smient	<i>Anas penelope</i>	1124	3686	7	1977	1879	3737	36474	33895	2051	0	35143	36657	21081	98277	276188
Krakeend	<i>A. strepera</i>	0	2	2	2	2	11	635	170	54	0	1	484	39	518	1920
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	56	13	225	347	970	240	1348	701	2094	0	632	775	1961	6142	15504
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	16207	27574	11603	14814	9950	9065	38380	16444	22222	4125	45832	18288	36015	77012	347531
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	40	0	2	4	2	0	98	9	40	0	3851	2	48	7583	11679
Slobeend	<i>A. clypeata</i>	0	1	0	7	0	5	234	261	224	0	190	11	99	1222	2254
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0	0	0	1	0	14	3	2	1	0	0	0	1	0	22
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	295	78	70	415	393	479	2810	750	1239	0	315	24828	16133	5036	52841
Witoogeend	<i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	1863	170	57	351	516	1607	8494	2514	1347	0	1862	122390	13187	19666	174024
Toppereend	<i>A. marila</i>	0	2	0	0	0	2	307	1	0	0	4548	15819	27	95	20801
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	30	5	0	0	0	0	9	0	0	0	26812	10	2	513	27381
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	5	2	0	37	46
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	6	0	0	5	3	0	0	434	1	2	507	958
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	15	68	85
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	12	2	14	15	0	24	131	69	29	0	285	2470	171	5960	9182
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	18	25	0	12	2	63	81	59	4	0	62	12970	321	179	13796
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	40	0	0	0	0	103	10	0	0	83	10287	1	4450	14974
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	78	156	18	20	5	25	60	40	5	0	490	34377	373	413	36060
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	150	192	7	70	325	335	1045	411	400	0	177	85	373	1547	5107
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	5994	4102	311	5367	5906	13063	41260	21952	5647	0	2295	14795	68817	45042	234551
Zwaan	<i>Cygnus spec.</i> ¹⁾	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	64	128	197
Zwemeend	<i>Anas spec.</i> ¹⁾	0	70	116	22	4	9	577	0	1	1	0	120	0	350	1270
Duikend	<i>Aythya spec.</i> ¹⁾	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	32	51	0	475	566
Eend	<i>spec.</i> ¹⁾	800	0	0	0	0	0	125	0	412	0	0	0	55	0	1392
Totaal Totaal		26903	36506	12558	23658	20677	29903	134835	79100	37058	4135	154328	298696	161668	304748	1324773

¹⁾ niet gedetermineerd *not identified*

Deltagebied, langs de Grote Rivieren en in de provincies Noord- en Zuid-Holland. Vooral de Wilde Zwaan (1400) was in een opvallend groot aantal aanwezig, het meest in het IJsselmeergebied, waar er 570 werden gezien.

Sinds 1980, toen voor het eerst ook Fuut, Dodaars en Waterhoen werden geteld, zijn er nooit zoveel Futen in ons land vastgesteld als in 1986. Vooral de Deltawateren herbergden veel (14 000) van deze vogels, hetgeen mogelijk in de hand is gewerkt door de vorstperiode in de eerste decade van januari. Ook de meeste Dodaarzen hielden zich in het Deltagebied op, maar het landelijke cijfer (1200) bleef duidelijk beneden dat in voorafgaande jaren.

Dat geldt ook voor het Waterhoen, waarvan er slechts 5100 werden geteld. Zij verbleven eveneens vooral in het Deltagebied (1500), maar ook in Noord-Holland (1000). De Meerkoet, waarvan het landelijke cijfer 235 000 bedroeg, was het talrijkst langs de Grote Rivieren (69 000), in het Deltagebied (45 000) en in Noord-Holland (41 000).

Discussie

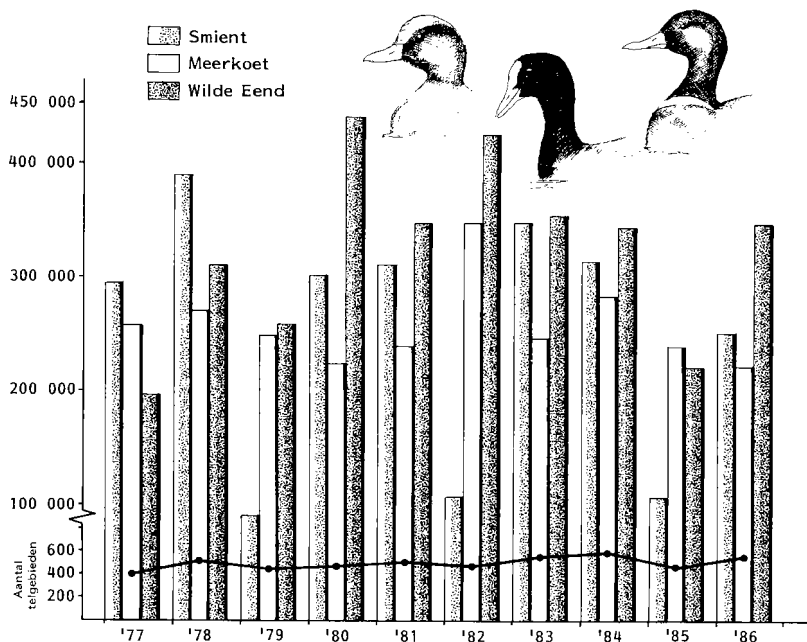
Zoals gebruikelijk werd de top-drie van de telling weer gevormd door Wilde Eend, Smient en Meerkoet. Als wij de cijfers voor deze drie soorten over de tien midwintertellingen in 1977-86 uitzetten (fi-

guur 3), is te zien dat de aantallen van de beide eendesoorten zeer sterk kunnen schommelen van jaar tot jaar, waarbij de Smient uiterste waarden bereikte van 84 000 en 393 000 vogels. Het aantal Wilde Eenden dat bij ons overwintert, lijkt wat constanter te zijn, maar kan van jaar tot jaar toch ook behoorlijke verschillen vertonen. In deze tien winters was het kleinste aantal dat werd geteld 197 000 en het grootste 448 000. De Meerkoet is, afgezien van een uitschieter van 349 000 in 1982, jaarlijks in vrijwel hetzelfde aantal in ons land aanwezig. De populatieomvang lijkt rond de 250 000 vogels te fluctueren. Na een strenge winter zijn er in de regel wat minder Meerkoeten, hetgeen onder meer te zien was in 1980, 1983 en 1986. Jaarlijkse verschillen in aantal worden uiteraard mede beïnvloed door het feit dat niet steeds een zelfde aantal telgebieden werd onderzocht.

Bij de zwemeenden lag het aantal Wintertalingen in 1986 (16 000) ruim beneden het gemiddelde van de tellingen van 1977-86 (25 000), terwijl de Pijlstaart juist iets talrijker was (1986: 12 000, 1977-86: 11 000). Beide soorten verblijven bij voorkeur op plaatsen met ondiep water en modder- en slibbanen, vaak in het Wadden- en Deltagebied. Doordat het open water van het IJsselmeer en de Waddenzee niet ieder jaar in gelijke mate bij de tellingen is betrokken geweest, is het moeilijk om de aantallen van de verschillende soorten duikeenden en zaag-

Fuut, 18 februari 1985, Zaanstreek (A. C. Zwaga). *Great Crested Grebe* *Podiceps cristatus*.

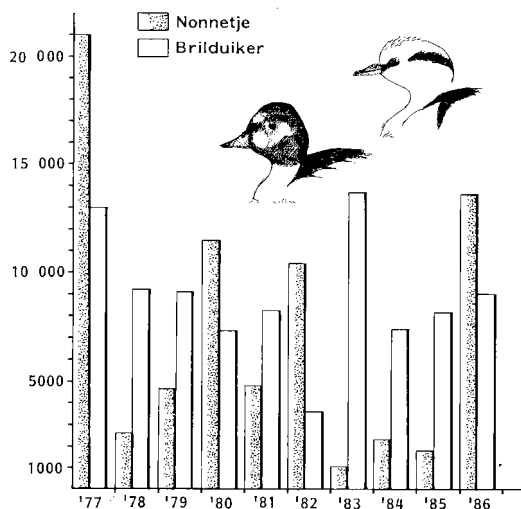
Figuur 3. Getelde aantallen Wilde Eenden, Smienten en Meerkoeten met aantal getelde gebieden tijdens de midwintertellingen in 1977-86. Counted numbers of Mallard, Wigeon, and Coot during January 1977-86. Numbers of areas counted indicated by dots.

bekken over een reeks van jaren te vergelijken. Voor de Tafeleend en de Kuifeend, die zich overdag vooral langs dijken, pieren en strekdammen in het IJsselmeer ophouden en die zodoende bij tellingen niet snel worden gemist, is het beeld veel betrouwbaarder dan dat van open-water vogels, zoals Topereend en Grote en Middelste Zaagbek. Tafel- en Kuifeend komen in ons land vooral in de drie waterrijke regio's IJsselmeer, Grote Rivieren en het Deltagebied in belangrijke concentraties voor. De winterverspreiding van beide soorten wordt in sterke mate bepaald door klimatologische omstandigheden. In zachte winters verblijft het grootste deel van de vogels in het IJsselmeergebied. Zodra het IJsselmeer echter met ijs bedekt raakt, verlaten de vogels dit gebied en nemen de aantallen Tafel- en Kuifeenden op en langs de Grote Rivieren en in de noordelijke Deltawateren sterk toe. Onder enigszins vergelijkbare weersomstandigheden in januari 1979, 1982 en 1985 verbleef langs de Grote Rivieren respectievelijk 41, 63 en 40% van alle Nederlandse Tafeleenden. Voor het Deltagebied waren de percentages toen respectievelijk 28, 6 en 10. Van de Kuifeend was het percentage in de Deltawateren hoger dan dat van de Tafeleend (respectievelijk 40, 23 en 24). Langs de Grote Rivieren waren tijdens de midwintertellingen in deze jaren respectievelijk 13%, 14% en 14% van alle Nederlandse Kuifeenden aanwezig.

Twee soorten waarvan de jaarlijkse cijfers voor ons land een hoge graad van nauwkeurigheid bezitten, zijn de Brilduiker en het Nonnetje. De Brilduiker overwintert in Nederland vooral in belang-

rijke aantallen in het zuidelijke deel van het IJsselmeer (Markermeer/IJmeer) en in de Deltawateren. In de beide regio's samen verblijft in de regel meer dan 90% van alle Nederlandse Brilduikers.

Nonnetjes zijn, althans wanneer er zich grote aantallen binnen onze grenzen ophouden, vooral aangewezen op het Markermeer, IJmeer en de Gouwee en in mindere mate op het noordelijke IJsselmeer en de Randmeren. Buiten het IJssel-

Figuur 4. Getelde aantallen Brilduikers en Nonnetjes in Nederland tijdens de midwintertellingen in 1977-86. Counted numbers of Goldeneye and Smew in the Netherlands during January 1977-86.

Brilduiker, 5 februari 1986, Krommenie (A. C. Zwaga). Goldeneye *Bucephala clangula*.

meergebied worden alleen op en langs de Grote Rivieren van tijd tot tijd grote aantallen Nonnetjes aangetroffen. In figuur 4 is te zien dat er buiten Nederland nog een of meer gebieden moeten zijn waar zich 's winters grote aantallen Nonnetjes kunnen ophouden. Waarschijnlijk trekken deze vogels pas massaal door naar ons land wanneer elders de omstandigheden verslechteren door het geheel of grotendeels dichtvriezen van de wateren in die streken. In 1977-86 waren de winters 1976/77, 1979/80, 1981/82 en 1985/86 bij ons goede seizoenen voor het Nonnetje. In alle andere winters bleef het aantal beneden de 5000.

De Brilduiker vertoont een minder grillig patroon, hoewel er ook bij deze soort vette en magere jaren voorkomen. In 1977-86 lag het aantal vijfmaal tussen de 8000 en 10 000, tweemaal tussen 7000 en 8000 en tweemaal tussen 13 000 en 14 000. Alleen de winter van 1981/82 was bij ons zeer arm aan Brilduikers (3500).

Summary

In this paper the results of the waterfowl census in January 1986 in the Netherlands are given. The total number of waterfowl amounted to 1 325 000 birds, belonging to 27 species in 574 areas (tab. 1, fig. 2, cf. also tab. 2). The most numerous species were Mallard (348 000), Wigeon (276 000), Coot (235 000), and Tufted Duck (174 000). Other species of which large numbers were seen, were Pochard (53 000), Shelduck (42 000), Goosander (36 000), Great Crested Grebe (18 000), and Red-breasted Merganser (almost 15 000). The last species has not been seen in such a large number in the Netherlands since 1977, when 20 000 birds were counted. Smew were also very numerous, especially in the IJsselmeer region, where 13 000 birds were counted. A synopsis of the numbers of counted areas, and the numbers of Mallard, Wigeon and Coot (fig. 3), and of Goldeneye and Smew (fig. 4) for 1977-86 is given.

The numbers of Wigeon can strongly differ from year to year, depending on winter conditions. In 1977-86 the largest number counted was 393 000 and the smallest number 84 000 (on average 256 000). The numbers of

wintering Mallards are fluctuating too, but not as strongly as in the Wigeon. In 1977-86 the numbers of Mallard varied between 197 000 and 448 000 (on average 329 000).

Numbers of Smew can strongly fluctuate between years. In 1977-86 the top number for the Netherlands was 21 000 (January 1977), the smallest number only 1000 (January 1983). The Goldeneye shows also top years and minimum years, but the differences are not as large as they are in Smew. When numbers of wintering Smew are large, as in 1986, most of these birds stay in the southwestern part of the IJsselmeer. Outside this area, there are only few places where several hundreds of these birds can be seen. Especially the Grote Rivieren district (Rhine, IJssel, Waal) is very important during periods with severe cold.

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1979-81 [in serie] Verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1978-80. Watervogels 4: 48-72, 5: 43-64, 6: 95-118.
- 1983. Watervogeltellingen in januari 1981, maart 1981 en januari 1982. Limosa 56: 249-257.
- 1985-86 [in serie] Watervogeltelling in januari 1983-85. Limosa 58: 23-26, 59: 33-37, 59: 183-188.
- VAN DEN BERGH L. M. J., SCHÄFFNER B. E. & SMIT J. J. 1978. Verslag van de watervogeltellingen in de jaren 1975-1977. Watervogels 3: 43-71.

---

*L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor
Natuurbeheer, Postbus 9201, 6800 HB Arnhem
Aanvaard voor opname 19 november 1987*